

M

Pälkäne.
Laitikkala
Rönkä
Kokkosen kirkki.
H. M. 9221.

Alfred Hackman
1930.

Undersökning av två gravrösen
från den yngre romerska järnåldern på Kok-
koston kirkki vid Rönni gård i Laitikkala
by av Pälkäne socken
i maj-juni 1930.

Den 1 dec. 1929 meddelade föreståndaren
för Hämeen Museo i Tammerfors, artisten Ga-
briel Engberg att han nyss mottagit ett telefonbud
av hemmansägaren J. Jokinen i Laitikkala by
av Pälkäne socken angående ett fornfynd, som
någon vecka tidigare gjorts på hemmansägaren
J. Rönnis mark i samma by. Vid letande i ett
stenröse skulle ha hittats den ena hälften av en
silja, ett armband, en pilspets och en spjutspets.

På statsarkeologens anhöllan begär sig hr
Engberg strax därpå till Pälkäne för att bärja
fynden samt medföra därefter som en gåva av
hemmansägaren Rönni till Nationalmuseet de i
museets katalog under inventarienumret 9120:1-12
beskrivna föremål: 7 enkla armband av brons, en
mindre bronsring (sannolikt den ovan nämnda „sil-
jan“), 2 fragmentariska kniv klingor, en pilspets
samt delar av en människoskalle och ^{av} mänskliga
benpipor. Om fyndplatsen och fyndomständighe-
terna gav han i sitt brev av den 10 dec. 1929 följande
redogörelse:

„Jo kukaan aikaa sanoi maanvilj. J. Rönni
näihin kiviröykäsihin huomionsa kiintyneen,
vaikka ei kukaan ole niistä milloinkaan puhu-
nut eikä tiennyt niitten olemassa olosta. Paik-
kakunnalla on kyllä taruna aina kerrottu siellä
nähdyn „männinkäisiä“, nytkin vielä olevat ih-

miset, muun muassa maanvilj. Rönöin sisä on
nähty paikalla naisen haaman, joka hävis jär-
veen. Tämä hautausmaa sijaitsee maanviljelijä
J. Rönöin maalla talosta 700-800 mtr. Paikan
nimi on Kokkosten kärki Ilmoilan retän ren-
nalla, jyrkän mäen päällä. Paikan ja maantien
välillä on 200 mtr levyinen peltomaa. Paikka
on aivan Hauhan pitäjän rajalla. Paikalla
on kolme 7-8 mtr laajuisia matalaa kiviroyk-
kiötä 3-4 mtr välimatkan päässä toisistaan.

- - - Rannanpuoleista hautausmaasta hän,
maanviljelijä J. Rönö on vaan kaivannut,
ei sitäkään oikeastaan kaivannut, ainoastaan ki-
viä nostellut pois paikoltaan.

Se maanviljelijä J. Jokisen ilmoitus siitä to-
vesta ei pitänyt paikkaansa. Hän [Jokinen] ei ollut
itse näitä esineitä nähty, mutta kuullut pu-
huttavan ja loppujen lopuksi ne olivat ihmisen
sääriluita. Muut löydöt piti kyllä paikkansa,
paitsi keihään kärjet. Minun paikalla ollessa
ni nosti maanvilj. Rönöi yhtä lounaiskulmalla
ollutta kiveä ja sen alla oli nämä yhteen
nidotut rannerenkaat. Siis rannerenkaat on
tässä lähetyksessä 7 kappaletta, yksi rintä-
solki - nämä kaikki pronssia, kaksi veistä -
toinen katkennut, nuolen kärki - nämä rautaa
ja ihmisen luita. Nämä kaikki sain maanvilj.
J. Rönöiltä, josta hän lahjoittaa Kansallis-
museolle.

För den sena ärstidens skull måste fyndplat-
sens undersökning uppskjutas till vären. Den
uppdrags åt mig och verkställdes av mig och
mig. Elle Kivikoski den 30 maj till den 4 juni
1930.

Fyndplatsen Kokhasten Kärki ligger, såsom hr Engberg redan har framhållit, ungefär 700-800 m SO från Ränni gård, helt nära gränsen mot Hauho socken. Den är en ^{med} löv- och tallskog beväxnen backig udde på Ilmoilan selkäns västra sida, och dess strand stupar brant ner mot sjön. På kullens krön, som ligger ~~ca~~ ungefär 15,5-16 m över sjöns nivå, finnas nära varandra tre låga avlänga jordblandade, dels med mossor, dels med torftigt gräs beväxna stenrösen, av vilka det nordligaste eller röset I mäter 7,5-9 m i diameter, röset II är ungefär 9 m långt i N-S och 6-7 m brett i W-O, medan det sydligaste eller röset III är ungefär 8 m långt i NNW-SSO och 6-7 m brett WWS-OOV. Ett stycke nedanom krönet finnes en 15-25 m bred terrass, som i en halvkrans begränsar krönet och mot O och N övergår i en mycket brant sluttning. På terrassens sydöstra del finnes -20 resp. 22 m SO om röset I - två avlänga djupa gropar, vilkas dimensioner, ca 1,50 x 3 m, jag endast uppskattningsvis kan uppgiva, emedan min anteckning därom genom en olycklig tillfällighet kommit bort.

Endast ett av rösena - nr III - befann sig i o-rubbat skick. De båda andra visade tydliga spår av obehöriga skattsökers framfart. Till först under söktes det illa åtgångna röset nr I.

Röset I. Det låg på tämligen jämn, endast svagt från S mot N och något starkare från W mot O sluttande mark. Med otydliga gränser, som icke voro utmärkta med en fotkedja av råndstenar, mätte det ungefär 7,5-9 m i diameter. Vid södra periferin står ett stort, ungefär 60 cm högt flyttblock; ett annat är delvis innauför västra och ett tredje och fjärde vid, resp. innauför norra periferin. Mitt i röset funnos en större och en mindre tallstubbe. Fotet nr 5 ger ett begrepp om rösets

utseende före undersökningen. Bilden visar ett typiskt lågt och platt röse, som höjer sig obetydligt över den omgivande marken. Över en stor yta i rösets mitt och även närmare dess södra och norra periferi ha överkarna grävt sig in och kastat en mängd stenar åt sidan. På min karta äro ^{rösets} intakta delar begränsade med pricklinjer och de upprädda ytorna lämnade tomma. På fotot åter framträda de upplockade stenarna genom sin ljusare färg. En del av dem ligga uppstaplade på de andra stenarna (A. ex. mest till vänster inom röset).

Innan vi började grävningen, lät jag avlägsna de av våldsoverkarna uttagna stenarna samt mossan, som betäckte en del av de orörda ytorna, och blottade på detta sätt flerstädes, i synnerhet på rösets östra sida ett tätt lager av små stenar. Under dessa lägs ett eller två lager medelstora, d. v. s. häst- och människoknudsstora, samt större och mindre stenar. Stenarna i det övre lagret voro till en del runda och gavs åt graven utseendet av ett raket röse. Deras nedre del låg likväl i ett 10-15 cm mäktigt, mer eller mindre mörkt ~~&~~ skikt "kulturjord", under vilket fanns ett ca 20 cm tjockt skikt mörkare sand och slutligen ett orört ljusare sandlager.

Den orörda botten låg i allmänhet 30 cm under stenarnas övre yta, på några ställen (A. ex. i rutorna b3, b4, c5, d5) något djupare, på andra åter något högre. De få föremål, som hittades av oss in situ, lägs blott några cm under rösets övre yta, för det mesta på stenar. De flesta fynden gjordes vid rällning av den uppgrävda jorden och kunde därför blott närmelsevis lokaliseraras.

Rikast på fynd var rösets västra del, främst rutorna d1, e2, e3, f2 och f3. Här hade enligt hr Rönni hittats

alla de av honom i december 1929 skänkta föremålen (9120: 1-12) och likaså ett spänne med omböjld fot ("mit ungeschlagenem Fuss") och 2 spjutspetsar (9221: 1-3), vilka han trots statsarkeologens av hr Engberg framförda förbud petat fram ur röset. Rönni kunde ännu för mig utpeka de ställen, där föremålen (i rutan f 2) layat (jfr kartan). Här hittade vi ytterligare i rutan d 1 en spjutspets med lång ättkantig kolk och smalt blad, som med suddn neråt var instucken i jorden mellan det ovan nämnda stora flyttblocket och en kantställd stenhäll (vid 1 på kartan), vidare i rutan f 3 den högra delen av nälseln med nälsens spiralvinding och knapp till det nyss nämnda av Rönni hittade spännet, ^{en knivklinga} 9221: 6 och en pilspets av järn med tånge 9221: 6, 19-22). I rösets mittparti hittades jämförlevis fö föremål: i e 4 en bit av en oberäknbar järnskiva (vid 2 på kartan, mellan en stor tallstubbens rötter på en sten), i e 5 ett dylikt enkelt bronsarmband, som de 7 av Rönni tidigare hittade samt bitar av en benkam, i g 4, vid sällning, en fragmentarisk pilspets med kullingar och tånge, en annan bladformig pilspets med tånge, en enkelt järnspänne samt bitar av en kam(?) m.m.

Brända ben hittades däremot gynnigast i rösets mitt (norra delen av rutorna d 3 - f 3 samt rutorna d 4 - g 4, e 5 och f 5), där närmare 2 kg uppsamlades, men i mycket små kvantiteter i de mera periferiska delarna. Benen voro icke rotiga, men icke heller osorgfullt reaggjorda. V

Efter undersökningen återställdes röset efter förmåga i närmelse samma skick, som det till det ytter antogs hava haft, då det var orubbat. Om de av hr Engberg insända skelettdelarna härrörde från en med brändgravarne samtidigt bisättning eller från en senare tid, är omöjligt att avgöra. De hade hittats helt nära ytan i södra delen av röset, där det orödda bottnarskiktet låg i allmänhet blott omkring 30 cm djupt.

Röset II. Det omedelbart väster om röset I belägna röset II blev liksom under sökt. Dess dimensioner voro, såsom redan är nämnt, ungefär 9×6 fm. Toppen på den högsta stenen innanför röset var 0,90 m över punkten -0,01 vid rösets östra periferi (C1 på kartan).

Röset är anlagt på ett från S-N starkt sluttande plan (jfr höjdriffrorna på kartan) mellan några stora flyttblock. De 2 största stenarna stå vid den västra långsidan, 2 något mindre ~~vid~~ i sydvästra hörnet, en femte nära sydöstra hörnet och mitt i röset finns ett stort kullrigt block. Såsom i röset I stodo således också här de största stenarna invid eller nära rösets rand. Röset var, då vi anlände till platsen, beväxt med mossor och mager gräs (foto nr 7). Omedelbart öster om mittstenen fanns en av Rönni och andra skattsökare älskadkommen grop, som gick ända till botten. Här hade Rönni hittat ett dylikt enkelt bronsremband som de från röset I och ^{ett} fragment av en sköldbuckla, vilka föremål blevo tillvaratagna av mig (9221: 4, 5).

Da mossan och gräset avlägsnades, visade det sig att rösets översta skikt utgjordes av smärre kullerstenar. ^(foto nr 8) För öfrigt gjordes vid rösets undersökning följande iakttagelser. I sandbotten fannos många jordfasta stenar av växlande storlek, bland dem några rätt stora flata (såsom stenen 0,32 i rutan c5 samt en annan i rutan b5 o. b6). På dessa låg i rösets norra del vanligen ett lag större stenar ^{delvis} inbäddade i kulturjord och på dem åter 2 eller 3 lag kullerstenar. I rösets mellersta och södra delar fannos på ^{minst} de jordfasta stenar vanligen 2 skikt större och överst kullerstenar. För rutan g5 har jag antecknat 3-4 varv mindre och

medelstora stenar. Närmare södra randen i rutorna k 3, k 4, i 3, i 4 funnas 2-3 varv större och mindre stenar, delvis i ett tunt kulturlager på sandbotten, överst åter små stenar.

Brända ben hittades främst söder om mittstenen i rutorna f 4, f 5, g 4, g 5 och norra delen av k 4. Här uppsamlades, dels på sandbotten, dels högre upp sammanlagt 386 gr; mycket sparsamt förekommo de väster om centralstenen, där de anträffades kring stenen 0,42 i rutorna d 5, d 6, e 5, e 6 (sammanlagt 52 gr) samt norr om centralstenen i rutan d 3, där blott 2 gr kunde tillvara tagas. I k 4 hittades ^{enstaka brända ben och några få keramikbitar} gravgolvet var mycket torftigt. I rutorna d 3, d 4 och d 5, således strax norr om centralstenen, hittades vid rällning av uppgrävd kulturjord 4 fragment av säkerligen samma sköldbuckla, till vilken den av Rönne funna biten hade hört. Tätt invid centralstens norra fot låg under en sten (0,17) en liten bronsring. Tre andra små enkla bronsringar hittades i d 5, d 6 och f 5. Nära det största flyttblockets nordöstra hörn låg, i rutan d 6, under ett par stenar en 21 cm lång fragmentarisk huggkniv. (Dess höjd över punkten -0,01 (c1) ^{på rösets yta} befunns vara 21 cm, medan den närmast intill liggande korsningspunktens c 7 höjd var 0,59 m över c 1). - Ett par små pilspetsar med tånge - den ena med hullingar - hittades i d 6. Det viktigaste fyndet var ett spänne av typen S.M. 1907 nr. 64 fig 7, som kan dateras till 400-talet e. Kr.

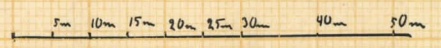
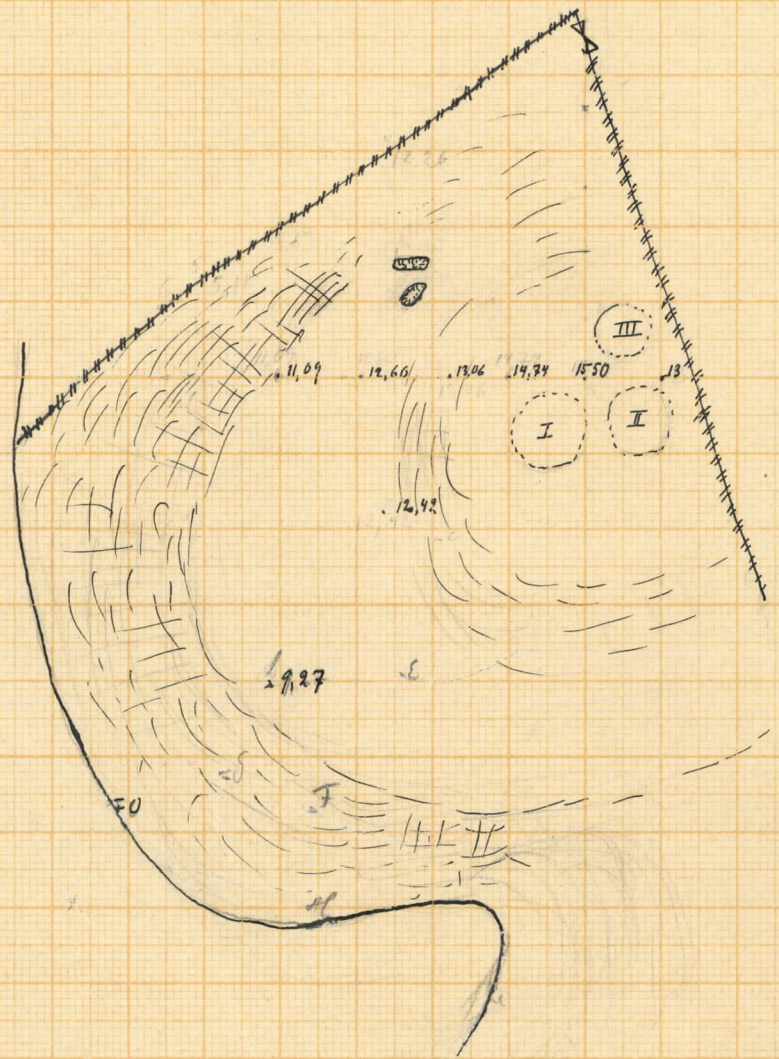
Såväl på rösets yta som och djupare, mellan stenarna, funns en mängd kolbitar och förkolnade träbitar, som säkerligen åtminstone till största delen härrörde från kokeldar, vilka i förna tider brukade tändas på baken och efter vilka denna fått sitt namn Kokkosten kärki.

Och så röset II återställdes, så vitt det var möjligt,
i sitt förra skick.

Angående undersökningen av röset III se S. Pal-
sis berättelse.

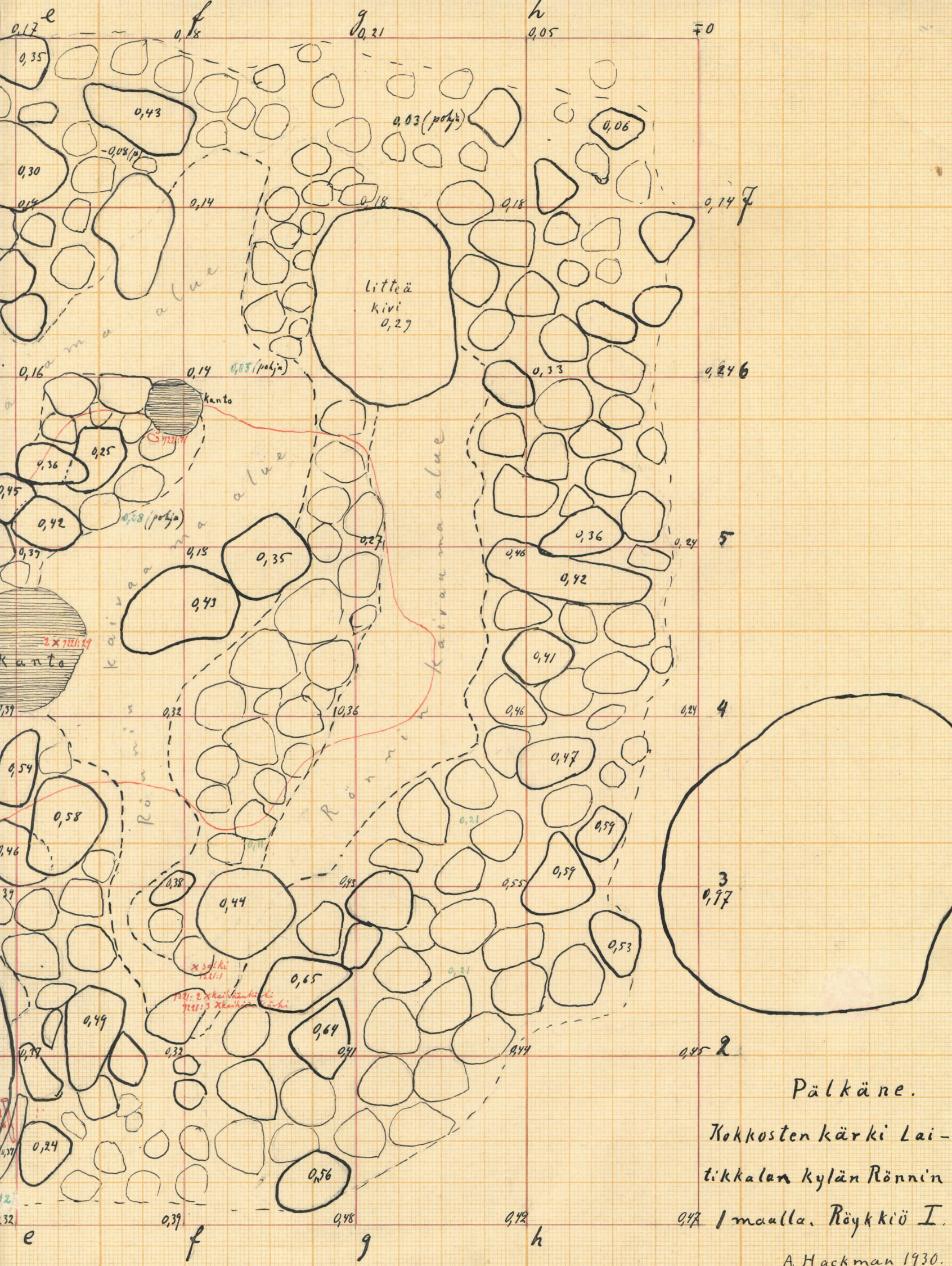
Alfred Hackman.

Ilmoilan
selkä

Kakkosten kärki
 Pälkäneen Laitikkalan kylän
 Rönönnin talon maalla. H.M. 9221.

A. Hackman 1930.

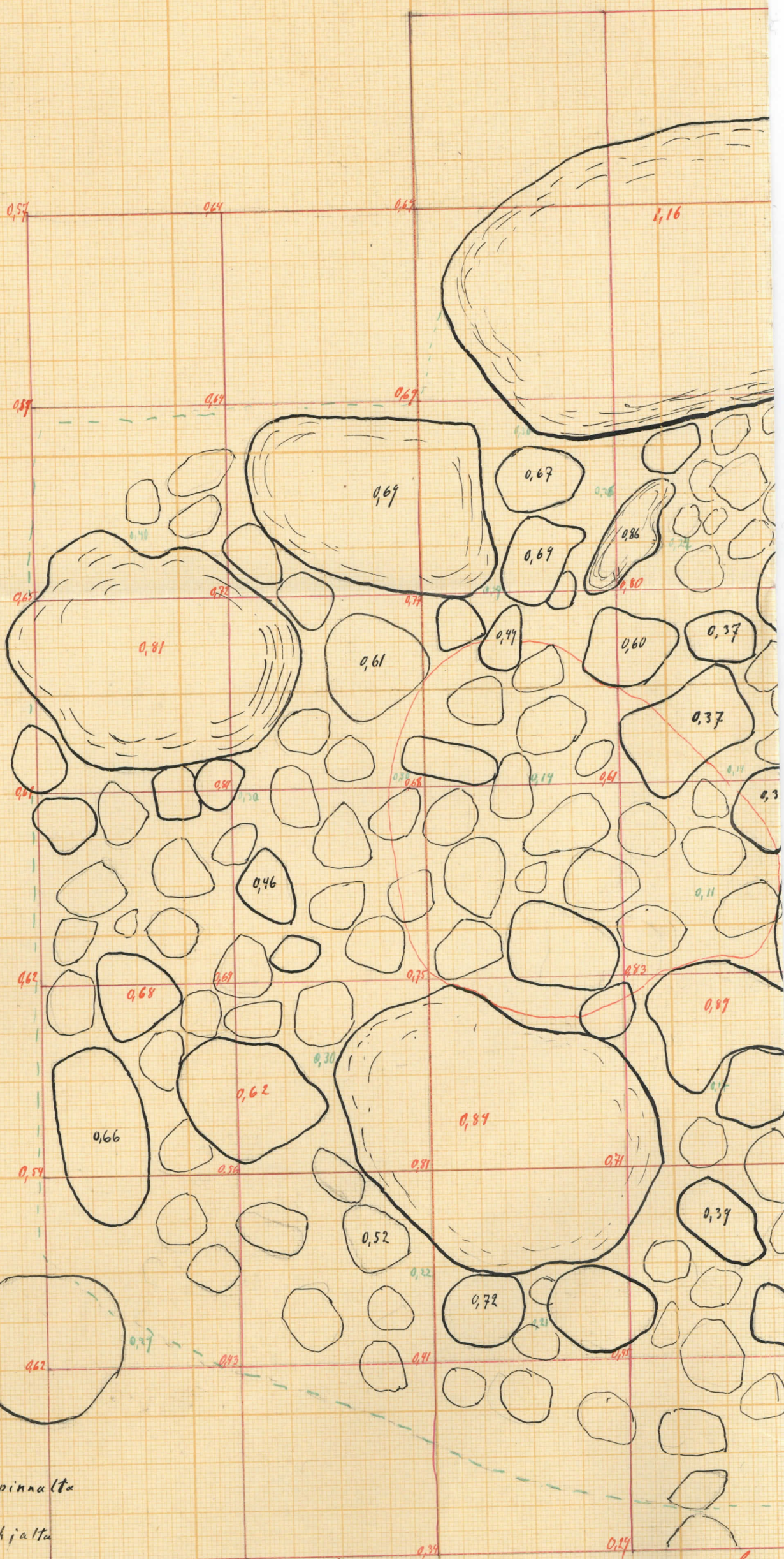

Pätkäne.

Kokkosten kärki Lai-
tikkalan kylän Rönnin

0.77 Imalla. Röykkiö I.

A. Hackman 1930.

Pälkäne.

Kokkosten kärki Laitikka-
lan Rönnin talon maalla.

Röykkiö II.

A. Hackman
1930.

H.M. 9221.

0,81 - Korkeusmittoja röykkiön pinnalta

0,29 " " pohjalta

0,66 " toisten kivien peittamista
kivistä

○ Poltettujen luiden löytöalueet.

Pätkäne Laitikkala.

lv. 7591.

1. Ilmoilan selkä ja -oikealla — „Kokkoston kärki” katsottuna Rönnin talusta. H. M. 9221.

lv. 7600.

2. Rönnin talo katsottuna Kokkoston kärjeltä.

1.7592.

3. Röykkiöt I-III Kokkosten kärjellä.

1.7593.

4. Röykkiöt I ja II Kokkosten kärjellä. H.M. 9221.

1.7594.

5. Röykkiö I Kokkosten kärjellä ennen kaivausta.

l. 7595.

6. Röykkiö I kaivauksen aikana, katsottuna N:sta.

1.7596.

7. Röykkiö II Kokkosten kärjellä ennen kaivausta. H.M. 9221

1.7597.

8. Röykkiö II ruohon ja sammalen poistettua.

L. 7578.

9. Røykkiö II kaivauksen aikana, katsottuna NO:sta. HM. 9221.

L. 7579.

10. Røykkiö II; etualalla ruudut 63-67.